

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MELCHIOR WATHELET
prednesené 11. januára 2018¹

Vec C-673/16

**Relu Adrian Coman,
Robert Clabourn Hamilton,
Asociația Accept
proti
Inspectoratul General pentru Imigrări,
Ministerul Afacerilor Interne,
Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Curtea Constituțională (Ústavný súd, Rumunsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Občianstvo Európskej únie – Smernica 2004/38/ES – Článok 2 bod 2 písm. a) – Pojem ‚manželský partner‘ – Právo občanov Únie pohybovať sa a zdržiavať sa na území Únie – Manželstvo osôb rovnakého pohlavia – Neuznatie tohto manželstva hostiteľským štátom – Článok 3 – Pojem ‚iný rodinný príslušník‘ – Článok 7 – Právo pobytu na viac ako tri mesiace – Články 7 a 21 Charty základných práv Európskej únie“

I. Úvod

1. Prejednávaný návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka článku 2 bodu 2 písm. a), článku 3 ods. 1, článku 3 ods. 2 písm. a) a b) a článku 7 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS².

2. Tento návrh poskytuje Súdnemu dvoru príležitosť po prvý raz rozhodnúť o pojme „manželský partner“ v zmysle smernice 2004/38 v kontexte manželstva uzavretého medzi dvoma mužmi. Toto rozhodovanie je citlivé, lebo síce ide o manželstvo, ktoré je *právnym* inštitútom, a to v špecifickom a obmedzenom rámci voľného pohybu občanov Európskej únie, no definícia pojmu „manželský partner“, ktorú stanoví Súdny dvor, nevyhnutne ovplyvní samotnú identitu dotknutých mužov a žien – a teda aj ich dôstojnosť –, ale aj osobný a spoločenský pohľad občanov Únie na manželstvo, ktorý sa medzi rôznymi osobami a rôznymi členskými štátmi môže líšiť.

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

² Ú. v. EÚ L 158, 2004, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46.

II. Právny rámec

A. Právo Únie

1. Charta

3. Článok 7 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), nazvaný „Rešpektovanie súkromného a rodinného života“, stanovuje:

„Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a komunikácie.“

4. V zmysle článku 9 Charty „[p]rávo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu sa zaručuje v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon týchto práv“.

5. V článku 21 ods. 1 Charty sa zakazuje „akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“.

2. Zmluva o FEÚ

6. Podľa článku 21 ZFEÚ „[k]aždý občan Únie má právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, pričom podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie“.

3. Smernica 2004/38

7. Odôvodnenia 2, 5, 6 a 31 smernice 2004/38 znejú:

„(2) voľný pohyb osôb predstavuje jednu zo základných slobôd vnútorného trhu, ktorý vytvára oblasť bez vnútorných hraníc, kde je sloboda zabezpečená v súlade s ustanoveniami zmluvy;

...

(5) právo všetkých občanov Únie voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov by sa malo, ak sa má uplatňovať podľa objektívnych podmienok slobody a dôstojnosti, udeliť tiež ich rodinným príslušníkom bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. Na účely tejto smernice by definícia „rodinného príslušníka“ mala tiež zahŕňať registrovaného partnera, ak legislatíva hostiteľského členského štátu považuje registrovaného partnera za rovnocenného manželskému partnerovi;

(6) aby sa zachovala jednota rodiny v širšom zmysle a bez toho, aby bol dotknutý zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti, situácia tých osôb, ktoré nie sú zahrnuté v definícii rodinných príslušníkov podľa tejto smernice a ktoré preto nevyužívajú automatické právo na vstup a pobyt v hostiteľskom členskom štáte, by sa mala preskúmať hostiteľským členským štátom na základe jeho vlastnej vnútroštátnej legislatívy, aby sa rozhodlo, či sa takýmto osobám udelí právo na vstup a pobyt pri zohľadnení ich vzťahu s občanom Únie alebo akýchkoľvek iných okolností, ako napríklad ich finančná alebo fyzická odkázanosť od občana Únie;

...

(31) táto smernica rešpektuje základn[é] práva a slobody a dodržiava princípy uznané najmä [Chartou]. V súlade so zákazom diskriminácie obsiahnut[ý]m v tejto charte by členské štáty mali vykonať túto smernicu bez rozlišovania medzi užívateľmi tejto smernice [medzi oprávnenými osobami podľa tejto smernice – *neoficiálny preklad*] na takom základe, ako je pohlavie, rasa, farba, etnický alebo sociálny pôvod, genetické vlastnosti, jazyk, náboženstvo alebo viera, politické alebo iné názory, členstvo v národnostnej menšine, majetok, narodenie, invalidita, vek alebo sexuálna orientácia.“

8. Článok 2 smernice 2004/38, nazvaný „Vymedzenie pojmov“, stanovuje:

„Na účely tejto smernice:

...

2) „Rodinný príslušník“ znamená:

- a) manželský partner;
- b) partner, s ktorým občan Únie uzavrel registrované partnerstvo na základe legislatívy členského štátu, ak legislatíva hostiteľského členského štátu považuje registrované partnerstvá za rovnocenné s manželstvom, a v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu;
- c) priami potomkovia, ktorí sú mladší ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrenými osobami a takéto osoby manželského partnera alebo partnera, ako je definovaný v bode b);
- d) závislí priami príbuzní po vzostupnej línii a takéto osoby manželského partnera alebo partnera, ako je definovaný v bode b);

...“

9. Článok 3 smernice 2004/38, nazvaný „Oprávnené osoby“, znie:

„1. Táto smernica sa uplatňuje na všetkých občanov Únie, ktorí sa pohybujú alebo zdržiavajú v členskom štáte inom, ako je členský štát, ktorého štátnymi príslušníkmi sú, a na ich rodinných príslušníkov, ako sú definovaní v bode 2 článku 2, ktorí ich sprevádzajú, alebo sa k nim pripájajú.

2. Bez toho, aby boli dotknuté práva voľného pohybu a pobytu, ktoré dané osoby môžu mať plným právom, hostiteľský členský štát v súlade so svojou vnútroštátnou legislatívou umožní vstup a pobyt pre nasledujúce osoby:

- a) akíkoľvek iní rodinní príslušníci, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, ktorí nespádajú pod definíciu v bode 2 článku 2 a ktorí v krajine, z ktorej prišli, sú nezaopatrenými osobami alebo členmi domácnosti občana Únie, ktorý má základné právo pobytu, alebo ak vážne zdravotné dôvody prísne vyžadujú osobnú starostlivosť o príslušníka rodiny občanom Únie;
- b) partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený.

Hostiteľský členský štát vykoná rozsiahle preskúmanie osobných okolností a zdôvodní akékoľvek odmietnutie vstupu alebo pobytu takýmto osobám.“

10. Článok 7 smernice 2004/38, nazvaný „Právo pobytu na viac ako tri mesiace“, v odsekoch 1 a 2 stanovuje:

„1. Všetci občania Únie majú právo pobytu na území iného členského štátu počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, ak:

- a) sú pracovníci alebo samostatne zárobkovo činné osoby v hostiteľskom členskom štáte; alebo
- b) majú dostatočné zdroje pre samých seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu, a ak majú komplexné krytie zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte; alebo
- c) – sú zapísaní na súkromnej alebo verejnej inštitúcii, akreditovanej alebo financovanej hostiteľským členským štátom na základe jeho legislatívy alebo administratívneho postupu, s hlavným cieľom absolvovať študijný kurz, vrátane odborného vzdelávania; a
 - majú komplexné krytie zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte a predložili príslušnému vnútroštátnemu úradu dôkaz prostredníctvom vyhlásenia alebo iným rovnocenným prostriedkom, podľa ich rozhodnutia, že majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu; alebo
- d) sú rodinnými príslušníkmi, ktorí sprevádzajú alebo sa pripájajú k občanovi Únie, ktorý spĺňa podmienky uvedené v bodoch a), b) alebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odseku 1 sa rozširuje na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, sprevádzajú [a sprevádzajú – *neoficiálny preklad*] alebo sa pripájajú k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v odseku 1 [písm.] a), b) alebo c).“

B. Rumunské právo

11. Podľa článku 259 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka:

„1. Manželstvo je zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich slobodného rozhodnutia za podmienok stanovených zákonom.

2. Muž a žena majú právo uzavrieť manželstvo s cieľom založiť si rodinu.“

12. V zmysle článku 277 ods. 1, 2 a 4 Občianskeho zákonníka:

„1. Manželstvo osôb rovnakého pohlavia je zakázané.

2. Manželstvá osôb rovnakého pohlavia uzavreté v zahraničí rumunskými štátnymi príslušníkmi alebo cudzími štátnymi príslušníkmi sa v Rumunsku neuznávajú.

...

4. Právne predpisy týkajúce sa voľného pohybu štátnych príslušníkov členských štátov [Únie] a Európskeho hospodárskeho priestoru na území Rumunska zostávajú v platnosti.“

III. Skutkové okolnosti sporu vo veci samej

13. Pán Relu Adrian Coman je rumunský štátny príslušník, ktorý má tiež americké štátne občianstvo. V júni 2002 sa v New Yorku (Spojené štáty) zoznámil s pánom Robertom Clabournom Hamiltonom, americkým štátnym občanom. Od mája 2005 do mája 2009 žili v New Yorku v spoločnej domácnosti. V tom čase sa pán Coman usadil v Bruseli, kde začal pracovať ako asistent poslanca v Európskom parlamente, zatiaľ čo pán Hamilton zostal v New Yorku. Dňa 5. novembra 2010 uzavreli v Bruseli manželstvo.

14. V marci 2012 pán Coman prestal pracovať v Parlamente a zostal v Bruseli. V decembri 2012 pán Coman a jeho manželský partner začali správne konanie na rumunskom správnom orgáne s cieľom získať potrebné doklady na to, aby pán Coman mohol so svojím manželským partnerom, ktorý nie je občanom Únie, legálne pracovať a zdržiavať sa v Rumunsku počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace.

15. Inspectoratul General pentru Imigrări (generálny inšpektorát pre prisťahovalectvo, Rumunsko) listom z 11. januára 2013 ich žiadosť zamietol. Podľa tohto inšpektorátu predĺženie platnosti povolenia na dočasný pobyt z dôvodu zlúčenia rodiny pre amerického štátneho občana za podmienok stanovených rumunskom právnou úpravou týkajúcou sa prisťahovalectva v spojení s inými relevantnými právnymi predpismi v tejto oblasti nemožno priznať.

16. Dňa 28. októbra 2013 páni Coman a Hamilton podali spolu so združením Asociația Accept žalobu proti rozhodnutiu Inspectoratul General pentru Imigrări (generálny inšpektorát pre prisťahovalectvo) na Judecătoria Sectorului 5 București (Súd prvého stupňa pre obvod Bukurešť 5, Rumunsko).

17. V rámci tohto konania uplatnili námietku protiústavnosti voči článku 277 ods. 2 a 4 Občianskeho zákonníka. Podľa ich názoru neuznanie manželstiev osôb rovnakého pohlavia, ktoré boli uzavreté v zahraničí, na účely uplatňovania práva na pobyt predstavuje porušenie ustanovení rumunskej ústavy, ktoré chránia právo na osobný, rodinný a súkromný život, ako aj ustanovení týkajúcich sa zásady rovnosti.

18. Dňa 18. decembra 2015 Judecătoria Sectorului 5 București (Súd prvého stupňa pre obvod Bukurešť 5) podal na Curtea Constituțională (Ústavný súd, Rumunsko) návrh, aby tento súd rozhodol o uvedenej námietke. Tento druhý uvedený súd konštatoval, že prejednávaná vec sa týka jedine uznania účinkov manželstva, ktoré v súlade so zákonom v zahraničí uzavrel občan Únie a jeho manželský partner rovnakého pohlavia, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, so zreteľom na právo na rodinný život a právo na voľný pohyb, posudzované z hľadiska zákazu diskriminácie z dôvodu sexuálnej orientácie. V tomto kontexte mal pochybnosti o tom, ako sa majú vykladať viaceré pojmy použité v smernici 2004/38 z hľadiska Charty a nedávnej judikatúry Súdneho dvora a Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) týkajúcej sa práva na rodinný život. Preto rozhodol o prerušení konania a podal návrh na začatie prejudiciálneho konania na Súdnom dvore.

IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie pred Súdny dvorom

19. Curtea Constituțională (Ústavný súd) preto rozhodnutím z 29. novembra 2016, ktoré bolo doručené Súdnu dvoru 30. decembra 2016, rozhodol, že Súdnu dvoru položí nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Vzťahuje sa pojem ‚manželský partner‘ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38/ES v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty na štátneho príslušníka nečlenského štátu Únie rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva iného členského štátu, ako je hostiteľský štát?

2. V prípade kladnej odpovede, vyžaduje článok 3 ods. 1 a článok 7 ods. [2]³ smernice 2004/38 v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty, aby hostiteľský členský štát priznal manželskému partnerovi občana Únie rovnakého pohlavia právo pobytu na svojom území na obdobie dlhšie ako tri mesiace?
 3. V prípade zápornej odpovede na prvú otázku, možno štátneho príslušníka nečlenského štátu Únie rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva iného členského štátu, ako je hostiteľský štát, označiť za „iného rodinného príslušníka“ v zmysle článku 3 ods. 2 písm. a) smernice 2004/38/ES alebo za „partnera, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený“ v zmysle článku 3 ods. 2 písm. b) uvedenej smernice, so zodpovedajúcou povinnosťou hostiteľského členského štátu umožniť tomuto partnerovi vstup a pobyt, a to aj v prípade, že tento štát neuznáva manželstvá osôb rovnakého pohlavia, ani neupravuje nijakú inú formu ich právneho uznania, ako sú registrované partnerstvá?
 4. V prípade kladnej odpovede na tretiu otázku, stanovuje článok 3 ods. 2 a článok 7 ods. 2 smernice 2004/38/ES v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty základných práv Európskej únie povinnosť hostiteľského členského štátu priznať manželskému partnerovi občana Únie rovnakého pohlavia právo pobytu na jeho území na obdobie dlhšie ako tri mesiace?“
20. Písomné pripomienky predložili žalobcovia vo veci samej, rumunská, maďarská, holandská a poľská vláda, ako aj Európska komisia.
21. Okrem toho sa všetky tieto subjekty – s výnimkou holandskej vlády – vyjadrili na pojednávaní, ktoré sa konalo 21. novembra 2017. Na tomto pojednávaní boli tiež vypočuté prednesy lotyšskej vlády a Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (Národná rada pre boj proti diskriminácii, Rumunsko), ktoré nepredložili písomné pripomienky.

V. Analýza

A. O uplatniteľnosti smernice 2004/38

22. Článok 3 ods. 1 smernice 2004/38 vymedzuje oprávnené osoby podľa tejto smernice ako „všetkých občanov Únie, ktorí sa pohybujú alebo zdržiavajú v členskom štáte inom, ako je členský štát, ktorého štátnymi príslušníkmi sú, a... ich rodinných príslušníkov, ako sú definovaní v bode 2 článku 2, ktorí ich sprevádzajú, alebo sa k nim pripájajú“⁴.
23. V rámci konania vo veci samej sa teda pán Hamilton nemôže dovolávať uvedenej smernice vo svoj prospech. Ako totiž Súdny dvor už mimoriadne jasne rozhodol, „z doslovného, systematického a teleologického výkladu ustanovení smernice 2004/38... vyplýva, že tieto ustanovenia neumožňujú založiť odvodené právo na pobyt pre štátnych príslušníkov tretích štátov, rodinných príslušníkov občana Únie, v členskom štáte, ktorého je tento občan štátnym príslušníkom“.⁵

3 Zdá sa, že v znení druhej otázky je preklep. Vnútroštátny súd v nej totiž uvádza článok 7 ods. 1 smernice 2004/38. Keďže je však pán Hamilton občanom tretej krajiny, toto ustanovenie nemožno uplatniť na jeho situáciu, na rozdiel od článku 7 ods. 2 uvedenej smernice. V štvrtej otázke je navyše spomenuté toto posledné uvedené ustanovenie.

4 Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

5 Rozsudok z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 37). Pozri tiež rozsudky z 10. mája 2017, Chavez-Vilchez a i. (C-133/15, EU:C:2017:354, bod 53), a zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 33).

24. Súdny dvor však uznal, že odvodené právo na pobyt môže byť za určitých okolností založené na článku 21 ods. 1 ZFEÚ a že v tejto súvislosti sa má analogicky uplatniť smernica 2004/38.⁶

25. Ak by totiž štátny príslušník tretieho štátu, rodinný príslušník občana Únie, nemal právo na pobyt v členskom štáte, ktorého štátnym príslušníkom je občan Únie, občan Únie by mohol byť odradený od odchodu z tohto štátu na účely vykonávania činnosti na území iného členského štátu z dôvodu neistoty, že po svojom návrate do členského štátu pôvodu nebude môcť naďalej pokračovať v prípadne začatom rodinnom živote, ktorý mohol vzniknúť v hostiteľskom členskom štáte.⁷ Na to, aby mu mohlo vzniknúť toto odvodené právo na pobyt, však pobyt občana Únie v hostiteľskom členskom štáte musí byť dostatočne stály na to, aby mu umožnil rozvinúť alebo začať rodinný život.⁸

26. V súčasnosti je teda nesporné, že „pokiaľ sa pri príležitosti stáleho pobytu občana Únie v hostiteľskom členskom štáte podľa podmienok článku 7 ods. 1 a 2 smernice 2004/38 a v súlade s nimi rozvinul alebo začal v tomto členskom štáte rodinný život, potrebný účinok práv, ktoré dotknutý občan Únie využíva na základe článku 21 ods. 1 ZFEÚ, vyžaduje, aby rodinný život, ktorý viedol tento občan v hostiteľskom členskom štáte, mohol pokračovať po jeho návrate do členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom, priznaním odvodeného práva na pobyt dotknutému rodinnému príslušníkovi, ktorý je štátny príslušník tretieho štátu. Pri neexistencii takéhoto odvodeného práva na pobyt by bol totiž tento občan Únie odradený od odchodu z členského štátu, ktorého má štátnu príslušnosť, na účely vykonávania svojho práva na pobyt v inom členskom štáte podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ, z dôvodu neistoty, či bude môcť v členskom štáte pôvodu pokračovať v rodinnom živote s blízkymi príbuznými, ktorý sa takto rozvinul alebo začal v hostiteľskom členskom štáte“⁹.

27. V prejednávacom prípade je podľa všetkého nesporné, že páni Coman a Hamilton naozaj prehľadili svoj rodinný život v čase, keď sa pán Coman, občan Únie, stále zdržiaval v Belgicku. Po tom, čo štyri roky žili v spoločnej domácnosti v New Yorku a v tom čase si založili rodinný život,¹⁰ bol totiž ich vzťah nepochybne prehĺbený manželstvom, ktoré uzavreli 5. novembra 2010 v Bruseli.

28. Skutočnosť, že pán Hamilton nepretržite nebýval s pánom Comanom v tomto meste, podľa môjho názoru nič nemení na tom, že ich vzťah je skutočný. V globalizovanom svete totiž nie je zriedkavé, že manželia, z ktorých jeden pracuje v zahraničí, počas dlhších či kratších období nežijú v spoločnej domácnosti z dôvodu vzdialenosti medzi dvoma dotknutými krajinami, dostupnosti dopravných prostriedkov, zamestnania druhého manželského partnera alebo aj školskej dochádzky detí. Táto absencia spolužitia sama osebe nemôže mať vplyv na existenciu preukázaného stabilného vzťahu – o aký ide v tomto prípade –, a teda ani na existenciu rodinného života.¹¹

6 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, body 50 a 61); z 10. mája 2017, Chavez-Vilchez a i. (C-133/15, EU:C:2017:354, body 54 a 55); zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, body 46 a 61), ako aj – v súvislosti s nariadením Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva (Ú. v. ES L 257, 1968, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15) – rozsudok z 11. decembra 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, bod 39).

7 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 11. decembra 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, body 35, 36 a 45); z 8. novembra 2012, Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 70), ako aj z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 46). Súdny dvor už v roku 1992 rozhodol, že práva na pohyb a usadenie sa, ktoré štátnemu príslušníkovi Únie priznávajú Zmluvy, „[by nemohli] byť v plnom rozsahu účinné, ak [by] tohto štátneho príslušníka [mohli] od výkonu uvedených slobôd odradiť prekážky vstupu alebo pobytu jeho manželského partnera, ktoré existujú v krajine pôvodu tohto štátneho príslušníka. Preto manželský partner štátneho príslušníka [Únie], ktorý využil tieto práva, musí mať v prípade, že sa tento štátny príslušník vráti do svojej krajiny pôvodu, aspoň rovnaké práva vstupu a pobytu, ako sú práva, ktoré by mu priznávalo právo [Únie], ak by sa jeho manžel alebo manželka rozhodla vstúpiť do iného členského štátu a zdržiavať sa na jeho území“ (rozsudok zo 7. júla 1992, Singh, C-370/90, EU:C:1992:296, bod 23). Pokiaľ ide o uplatnenie tejto judikatúry, pozri tiež rozsudok z 11. júla 2002, Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, body 38 a 39).

8 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 51).

9 Rozsudok z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 54).

10 Podľa judikatúry Súdneho dvora „štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občana Únie, plynú zo smernice 2004/38 právo pripojiť sa k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte bez ohľadu na to, či sa tu tento občan usadil *predtým alebo potom*, ako si založil rodinu“ [rozsudok z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 90); kurzívou zvýraznil generálny advokát].

11 Pozri v tomto zmysle rozsudky ESĽP zo 7. novembra 2013, Vallianatos a i. v. Grécko (CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, bod 73); z 21. júla 2015, Oliari a i. v. Taliansko (CE:ECHR:2015:0721JUD001876611, bod 169), ako aj z 23. februára 2016, Pajić v. Chorvátsko (CE:ECHR:2016:0223JUD006845313, bod 65). Skutočný život dvojice, ktorú tvoria páni Coman a Hamilton, pred „prehĺbením“ ich života v členskom štáte Únie umožňuje odlišiť ich situáciu od situácií, o ktoré išlo v rozsudku z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135).

29. Otázky položené vnútroštátnym súdom sú teda naďalej relevantné, lebo výklad ustanovení uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania môže byť užitočný pre rozhodnutie veci, ktorú prejednáva Curtea Constituțională (Ústavný súd).

B. O prvej prejudiciálnej otázke

30. Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či sa pojem „manželský partner“ použitý v článku 2 bode 2 písm. a) smernice 2004/38 v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty vzťahuje na štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva iného členského štátu, ako je hostiteľský štát.

31. Subjekty, ktoré predložili pripomienky, navrhujú dve úplne odlišné odpovede. Podľa žalobcov vo veci samej, holandskej vlády a Komisie sa má článok 2 bod 2 písm. a) smernice 2004/38 vykladať autonómne a jednotne. Podľa tohto výkladu sa na štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva niektorého členského štátu, vzťahuje pojem „manželský partner“. Naopak, rumunská, lotyšská, maďarská a poľská vláda sa domnievajú, že tento pojem nespadá pod právo Únie, ale sa má vymedziť podľa práva hostiteľského členského štátu.

32. Zastávam názor, že s týmto posledným uvedeným názorom nemožno súhlasiť. Naopak, domnievam sa, že je potrebný autonómny výklad a že podľa tohto výkladu sa má pojem „manželský partner“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 chápať nezávisle od pohlavia osoby, ktorá uzavrela manželstvo s občanom Únie.

1. Autonómny výklad pojmu „manželský partner“

33. Hoci článok 2 bod 2 písm. b) smernice 2004/38 týkajúci sa registrovaného partnerstva odkazuje na „podmienk[y] stanoven[é] v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu“, článok 2 bod 2 písm. a) tejto smernice neobsahuje nijaký odkaz na právo členských štátov s cieľom určiť, kto je „manželský partner“.

34. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora pritom z požiadavky jednotného uplatňovania práva Únie, ako aj zo zásady rovnosti vyplýva, že znenie ustanovenia práva Únie, ktoré neobsahuje nijaký výslovný odkaz na právo členských štátov s cieľom určiť jeho zmysel a rozsah pôsobnosti, si v zásade vyžaduje autonómny a jednotný výklad v celej Únii.¹² Tento výklad musí zohľadňovať nielen znenie tohto ustanovenia, ale aj jeho kontext a cieľ sledovaný príslušnou právnou úpravou.¹³

35. Táto metodika bola výslovne použitá v rámci smernice 2004/38 a nevidím dôvod odkloniť sa od nej pri výklade pojmu „manželský partner“.¹⁴

36. Je síce nesporné, že právna úprava osobného stavu patrí do právomoci členských štátov a že právo Únie nezasahuje do tejto právomoci.¹⁵ V tejto súvislosti však treba uviesť dve poznámky.

¹² Pozri spomedzi mnohých príkladov rozsudok z 18. októbra 2016, Nikiforidis (C-135/15, EU:C:2016:774, bod 28 a citovanú judikatúru).

¹³ Pokiaľ ide o nedávne uplatnenie, pozri rozsudky z 18. mája 2017, Hummel Holding (C-617/15, EU:C:2017:390, bod 22), a z 27. septembra 2017, Nintendo (C-24/16 a C-25/16, EU:C:2017:724, bod 70).

¹⁴ Pozri v súvislosti so slovným spojením „ktorí sa legálne zdržiavali“, použitým v článku 16 ods. 1 prvej vete smernice 2004/38, rozsudok z 21. decembra 2011, Ziolkowski a Szeja (C-424/10 a C-425/10, EU:C:2011:866, body 31 až 34). Pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bot vo veci Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:174, bod 39), a návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Reyes (C-423/12, EU:C:2013:719, bod 29).

¹⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 10. mája 2011, Römer (C-147/08, EU:C:2011:286, bod 38); z 12. decembra 2013, Hay (C-267/12, EU:C:2013:823, bod 26); z 1. apríla 2008, Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179, bod 59), ako aj z 24. novembra 2016, Parris (C-443/15, EU:C:2016:897, bod 58).

37. Po prvé podľa ustálenej judikatúry so všeobecnou pôsobnosťou musia členské štáty pri výkone svojich právomocí dodržiavať právo Únie.¹⁶ Otázky týkajúce sa osobného stavu nie sú vyňaté z pôsobnosti tohto pravidla, keďže Súdny dvor výslovne rozhodol, že pri výkone týchto právomocí sa musia dodržiavať ustanovenia týkajúce sa zásady zákazu diskriminácie.¹⁷

38. Po druhé právnym problémom, ktorý tvorí podstatu sporu vo veci samej, nie je legalizácia manželstva osôb rovnakého pohlavia, ale voľný pohyb občana Únie. Hoci členské štáty môžu vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku upraviť alebo neupraviť manželstvo pre osoby rovnakého pohlavia,¹⁸ Súdny dvor rozhodol, že situácia upravená právnou úpravou patriacou *a priori* do právomoci členských štátov môže mať „vnútorný vzťah k slobode pohybu občana Únie, čo bráni tomu, aby bolo... štátnym príslušníkom [tretích krajín] v členskom štáte, v ktorom sa tento občan zdržiava, odmietnuté právo na vstup a pobyt, aby sa táto sloboda neobmedzovala“.¹⁹

39. Na tomto prístupe nič nemení skutočnosť, že manželstvo – chápané len ako zväzok muža a ženy – je zakotvené v niektorých vnútroštátnych ústavách.²⁰

40. Ak by sa totiž konštatovalo, že chápanie manželstva sa dotýka národnej identity niektorých členských štátov – čo výslovne neuviedol žiadny z členských štátov, ktoré predložili písomné pripomienky, ale uviedla to len lotyšská vláda na pojednávaní z 21. novembra 2017 –, povinnosť rešpektovať túto identitu, ktorá je stanovená v článku 4 ods. 2 ZEÚ, nemožno vykladať nezávisle od povinnosti lojálnej spolupráce zakotvenej v odseku 3 toho istého článku. Podľa tejto povinnosti musia členské štáty zabezpečiť plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv alebo z aktov inštitúcií Únie.

41. V prejednávanom prípade pritom otázky položené vnútroštátnym súdom patria výlučne do pôsobnosti smernice 2004/38. Treba teda len spresniť rozsah povinnosti, ktorá vyplýva z aktu Únie. V dôsledku toho výklad pojmu „manželský partner“, obmedzený na rozsah pôsobnosti smernice 2004/38 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, nespochybňuje súčasnú slobodu členských štátov, pokiaľ ide o legalizáciu manželstva osôb rovnakého pohlavia.²¹

42. Okrem toho, ako vysvetlím v analýze kontextu a cieľov smernice 2004/38, základné práva spojené s pojmom „manželský partner“ tiež bránia výkladu, ktorý by mohol osobe, s ktorou občan alebo občianka Únie s homosexuálnou orientáciou uzatvorila) manželstvo, znemožniť alebo sťažiť sprevádzanie tohto občana alebo občianky Únie.

16 Pokiaľ ide o oblasť občianstva, pozri v súvislosti s priezviskami osôb rozsudok z 2. októbra 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 25); pokiaľ ide o oblasť priamych daní, pozri rozsudok zo 14. februára 1995, Schumacker (C-279/93, EU:C:1995:31, bod 21), ako aj, pokiaľ ide o trestné veci, rozsudok z 19. januára 1999, Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, bod 17).

17 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 1. apríla 2008, Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179, bod 59), ako aj z 24. novembra 2016, Parris (C-443/15, EU:C:2016:897, bod 58).

18 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. novembra 2016, Parris (C-443/15, EU:C:2016:897, bod 59).

19 Rozsudok z 8. novembra 2012, Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 72). V danom prípade išlo o právnú úpravu týkajúcu sa práva na vstup a pobyt štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí nepatria do pôsobnosti smernice Rady 2003/109/ES z 25. novembra 2003 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom (Ú. v. EÚ L 16, 2004, s. 44; Mim. vyd. 19/006, s. 272), alebo smernice 2004/38.

20 Ide o Bulharskú republiku, Lotyšskú republiku, Litovskú republiku a Poľskú republiku.

21 Úvahu, ktorú Silvia Pfeiff sformulovala v rámci podrobnej štúdie týkajúcej sa „prenosnosti osobného statútu“, možno uplatniť aj na účely smernice 2004/38. Podľa tejto autorky „[z]ákladná námietka proti uznaniu manželstva osôb rovnakého pohlavia sa týka zámeru chrániť tradičné manželstvo. Uznanie zahraničného manželstva osôb rovnakého pohlavia však priamo nepoškodzuje tradičné manželstvo v uznávajúcom štáte. Jeho uznanie nebráni dvojiciam odlišného pohlavia v uzatvorení manželstva. Tiež nedovoľuje dvojiciam rovnakého pohlavia uzatvoriť manželstvo v hostiteľskom štáte. Účinok uznania zahraničného manželstva osôb rovnakého pohlavia je preto obmedzený na dotknuté dvojice a nenarúša nadväzovanie“ [PFEIFF, S.: *La portabilité du statut personnel dans l'espace européen*. Bruylant, Coll. Europes), 2017, najmä marg. č. 636, s. 572; kurzívou zvýraznil generálny advokát].

2. O pojme „manželský partner“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38

43. Pojem „manželský partner“ použitý v článku 2 bode 2 písm. a) smernice 2004/38 teda treba vyložiť s prihliadnutím na znenie tohto ustanovenia, jeho kontext a cieľ sledovaný smernicou 2004/38.

a) O znení a štruktúre článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38

44. Smernica 2004/38 nevymedzuje pojem „manželský partner“, ktorý je v tejto smernici použitý viackrát, okrem iného v článku 2 bode 2 písm. a).

45. Na základe štruktúry článku 2 bodu 2 smernice 2004/38 v spojení s článkom 3 ods. 2 písm. b) tej istej smernice však možno povedať, že pojem „manželský partner“ odkazuje na pojem „manželstvo“.

46. Okrem priamych potomkov a priamych príbuzných po vzostupnej línii uvedených v článku 2 bode 2 písm. c) a d) smernice 2004/38 sú totiž „rodinnými príslušníkmi“ v zmysle smernice 2004/38 aj manželský partner a partner, s ktorým občan Únie uzavrel registrované partnerstvo. Článok 3 ods. 2 písm. b) smernice 2004/38 stanovuje, že k oprávneným osobám podľa smernice patrí aj „partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený“.

47. Tieto tri hypotézy sa nevyhnutne týkajú odlišných situácií – od najzáväznejšej po najflexibilnejšiu z právneho hľadiska –, lebo inak by boli irelevantné. Keďže o samotnom vzťahu bez ohľadu na akýkoľvek právny vzťah sa hovorí v článku 3 smernice 2004/38 a existencia registrovaného partnerstva je uvedená v článku 2 bode 2 písm. b) smernice, pojem „manželský partner“ sa týka tretej a poslednej hypotézy, ktorá prichádza do úvahy z právneho hľadiska, teda vzťahu založeného na manželstve.²²

48. Súdny dvor navyše už implicitne, ale určite spojil pojem „manželský partner“ použitý v článku 2 bode 2 písm. a) smernice 2004/38 s manželstvom. V rozsudku z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449), totiž Súdny dvor rozhodol, že článok 3 ods. 1 smernice 2004/38 sa má vykladať v tom zmysle, že „na štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je manželským partnerom občana Únie zdržiavajúceho sa v členskom štáte, pričom nie je jeho štátnym príslušníkom, ktorý tohto občana Únie sprevádza alebo sa k nemu pripája, sa vzťahujú ustanovenia uvedenej smernice bez ohľadu na miesto a dátum uzatvorenia ich manželstva, ako aj na spôsob, akým tento štátny príslušník tretej krajiny vstúpil do hostiteľského členského štátu“.²³

49. Hoci je teda isté, že pojem „manželský partner“ použitý v článku 2 bode 2 písm. a) smernice 2004/38 odkazuje na manželstvo, je neutrálny z hľadiska pohlavia a nezávisí od miesta uzatvorenia manželstva.

50. Irelevantnosť miesta uzatvorenia manželstva a *contrario* potvrdzuje rozhodnutie normotvorcu Únie výslovne odkázať na právo hostiteľského členského štátu, pokiaľ ide o hypotézu týkajúcu sa registrovaného partnerstva. Tento rozdiel možno ľahko vysvetliť tým, že právny inštitút manželstva sa vyznačuje určitou – prinajmenšom predpokladanou – univerzálnosťou, pokiaľ ide o práva

²² Aby som bol presný, ešte by bolo možné odlišiť slobodný zväzok od situácie, keď dvojica uzavrela súkromnoprávnú zmluvu, ktorou sa má spravovať vzťah partnerov (pozri v tomto zmysle FRANCO, S.: *Nouvelles formes de relation de couple, mariage entre personnes de même sexe, partenariat enregistré, pacs, etc.* In: *Actualités du contentieux familial international*. Larcier, 2005, s. 253 až 281, najmä s. 255 až 256). V rámci smernice 2004/38 však oba tieto prípady podľa môjho názoru patria do pôsobnosti článku 3 ods. 2 písm. b).

²³ Bod 99 a bod 2 výroku rozsudku, kurzívou zvýraznil generálny advokát. Pozri tiež rozsudok zo 17. apríla 1986, Reed (59/85, EU:C:1986:157). V tomto rozsudku Súdny dvor v súvislosti s výkladom pojmu „manželský partner“ v zmysle predpisu, ktorý predchádzal smernici 2004/38 [teda nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68], rozhodol, že „keďže toto nariadenie používa slovo ‚manželský partner‘, týka sa len vzťahu založeného na manželstve, a nie vzťahu ‚partnera so stabilným vzťahom‘“ (bod 15).

a povinnosti, ktoré z neho vyplývajú manželským partnerom, zatiaľ čo právne úpravy týkajúce sa „partnerstva“ sú rôzne a líšia sa svojou osobnou a vecnou pôsobnosťou, ako aj svojimi právnymi následkami.²⁴ Normotvorca Únie navyše stanovil, že článok 2 bod 2 písm. b) smernice 2004/38 sa uplatní len na registrované partnerstvá „rovnocenné s manželstvom“.²⁵

51. Prípravné dokumenty týkajúce sa smernice 2004/38 umožňujú potvrdiť, že neutrálnosť vybratého slova bola zámerná. Hoci totiž Komisia použila pojem „manželský partner“ bez ďalšieho spresnenia už vo svojom prvotnom návrhu,²⁶ Parlament si želal, aby bola irelevantnosť pohlavia osoby vyjadrená doplnením slovného spojenia „bez ohľadu na jeho pohlavie, v súlade s príslušnými vnútroštátnymi právnymi predpismi“.²⁷ Rada Európskej únie však vyjadrila pochybnosti týkajúce sa výberu definície pojmu „manželský partner“, ktorá by výslovne zahŕňala manželských partnerov rovnakého pohlavia, keďže v tom čase len v dvoch členských štátoch platila právna úprava, ktorá dovoľovala manželstvo osôb rovnakého pohlavia, a Súdny dvor tiež konštatoval, že definícia manželstva, ktorú v tom čase všeobecne akceptovali členské štáty, sa týkala zväzku dvoch osôb opačného pohlavia.²⁸ Komisia, ktorá vychádzala z obáv Rady, sa radšej rozhodla „obmedziť [svoj] návrh na pojem manželský partner, ktorý v zásade označuje manželského partnera odlišného pohlavia, *pokiaľ nedôjde k ďalšiemu vývoju*“.²⁹

52. Zdá sa mi teda, že tieto prípravné dokumenty neuprednostňujú taký či onaký názor. Je totiž isté, že normotvorca Únie si v plnej miere uvedomoval spor, ktorý mohol vzniknúť v súvislosti s výkladom pojmu „manželský partner“, ktorý nebol inak vymedzený. Nechcel pritom spresniť tento pojem, či už tak, aby ho obmedzil na manželstvo osôb odlišného pohlavia, alebo naopak, tak, aby sa tento pojem týkal manželstva osôb rovnakého pohlavia, avšak Komisia výslovne zdôraznila, že v tejto oblasti môže dôjsť k vývoju. Táto výhrada Komisie má zásadný význam. Bráni tomu, aby bol význam pojmu „manželský partner“ definitívne a nemenne vymedzený a izolovaný od spoločenského vývoja.³⁰

53. Z tohto prvého preskúmania teda vyplýva, že znenie článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 je neutrálne. Toto rozhodnutie normotvorcu umožňuje vykladať pojem „manželský partner“ nezávisle od miesta uzatvorenia manželstva a od pohlavia dotknutých osôb. Tento výklad potvrdzuje aj kontext a cieľ smernice 2004/38.

24 Tieto kritériá umožňujú rozlíšiť až päť kategórií registrovaných partnerstiev v Európskej únii. Pozri v tomto zmysle GOOSSENS, E.: *Different regulatory regimes for registered partnership and marriage: out-dated or indispensable?* In: *Confronting the frontiers of family and succession law: liber amicorum Walter Pintens*, zv. 1. Intersentia, Slp ed., 2012, s. 633 až 650, najmä s. 634 až 638.

25 Pochybujem však o tom, či je tento odkaz na právo hostiteľského členského štátu v súčasnosti platný, a to tým skôr, že je nesporné spojený s obmedzením pôsobnosti článku 2 bodu 2 písm. b) smernice 2004/38 na registrované partnerstvá rovnocenné manželstvu. ESĽP totiž veľmi jasne rozhodol, že článok 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného 4. novembra 1950 v Ríme (ďalej len „EDLP“), ukladá zmluvným štátom EDLP povinnosť poskytnúť dvojiciam rovnakého pohlavia možnosť dosiahnuť právne uznanie a právnu ochranu svojho partnerstva. Konkrétne to znamená, že štát, ktorý obmedzí manželstvo na dvojice odlišného pohlavia bez zavedenia registrovaného partnerstva, ktoré môžu uzavrieť dvojice rovnakého pohlavia, porušuje článok 8 EDLP, a teda aj článok 7 Charty [pozri v tomto zmysle rozsudok ESĽP z 21. júla 2015, Oliari a i. v. Taliansko (CE:ECHR:2015:0721JUD001876611)]. Podľa článku 52 ods. 3 Charty je totiž zmysel a rozsah práv, ktoré zodpovedajú právam zaručeným v EDLP, rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v EDLP. Podľa vysvetliviek k Charte – na ktoré musia podľa článku 52 ods. 7 Charty „súdy Únie... náležite prihliadať“ – pritom práva zaručené v článku 7 Charty zodpovedajú právam zaručeným v článku 8 EDLP. Práva zaručené v článku 7 Charty majú teda rovnaký zmysel a rozsah ako práva zaručené v článku 8 EDLP.

26 Pozri článok 2 bod 2 písm. a) návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov [KOM(2001) 257 v konečnom znení (Ú. v. ES C 270 E, 2001, s. 150)].

27 Pozri správu Európskeho parlamentu z 23. januára 2003 o návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov (A5-0009/2003).

28 Pozri spoločnú pozíciu (ES) č. 6/2004 prijatú Radou 5. decembra 2003 na účely prijatia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/.../ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorou sa mení nariadenie (EHS) č. 1612/68 a zrušujú smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ C 54 E, 2004, s. 28). Hoci Rada nespresňuje judikatúru, na ktorú sa odvoláva, Komisia vo svojom zmenenom návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov [KOM(2003) 199 v konečnom znení] poukázala na rozsudok z 31. mája 2001, D a Švédsko/Rada (C-122/99 P a C-125/99 P, EU:C:2001:304, bod 34).

29 Pozri zmenený návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov [KOM(2003) 199 v konečnom znení, s. 11]. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

30 Toto riziko a všeobecnejšie ťažkosti s určením zámeru normotvorcu navyše vedú k tomu, že historickému výkladu sa pripisuje druhotný význam. Pozri v tomto zmysle TITSHAW, S.: *Same-sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret „Spouse“ in the EU Family Migration Directives*. In: *Bodson University International Law Journal*, 2016, roč. 34:45, s. 45 až 112, najmä s. 76 až 78.

b) O kontexte článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38

54. Keď bola prijatá smernica 2004/38, len v dvoch členských štátoch Únie – v Belgickom kráľovstve a Holandskom kráľovstve – platil zákon, ktorý umožňoval osobám rovnakého pohlavia uzavrieť manželstvo. Ako som uviedol vyššie, táto okolnosť ovplyvnila rozhodnutie Rady neprijatť pozmeňujúci návrh Parlamentu, aby bol článok 2 bod 2 písm. a) smernice 2004/38 sformulovaný explicitnejšie.

55. Domnievam sa však, že je potrebné vziať do úvahy vývoj, s ktorým v tom čase počítala Komisia vo svojom zmenenom návrhu. Okrem toho pojem „manželský partner“ je tiež úzko prepojený s viacerými základnými právami, pričom kontextový výklad nemôže byť v tomto smere izolovaný.

1) O výklade pojmu „manželský partner“ založenom na vývoji

56. Ako už uviedli viacerí generálni advokáti, právo Únie sa má vykladať „v zmysle aktuálnych okolností“³¹, teda s prihliadnutím na „súčas[n]ú realit[u]“³² Únie. Právo totiž nemôže byť „izolované od spoločenskej reality a musí sa čo najrýchlejšie prispôbiť tejto realite. V opačnom prípade hrozí, že právo bude predpisovať prekonané názory, a tak bude zohrávať statickú úlohu“³³. Celkom nepochybne to platí v oblastiach, ktoré sa dotýkajú spoločnosti. Ako vysvetlil generálny advokát Geelhoed, „ak by Súdny dvor ignoroval tento vývoj, hrozilo by, že predmetné právne predpisy čiastočne stratia účinnosť“³⁴. Ako uviedol samotný Súdny dvor, ustanovenie práva Únie sa má vykladať so zreteľom na stav jeho vývoja ku dňu, ku ktorému sa má predmetné ustanovenie uplatniť.³⁵

57. Preto riešenie, ktoré Súdny dvor použil v rozsudku z 31. mája 2001, D a Švédsko/Rada (C-122/99 P a C-125/99 P, EU:C:2001:304), a podľa ktorého „pojem ‚manželstvo‘ podľa definície, ktorú všeobecne akceptujú členské štáty, označuje zväzok dvoch osôb odlišného pohlavia“³⁶, považujem v súčasnosti za prekonané.

58. Zatiaľ čo manželstvo osôb rovnakého pohlavia bolo koncom roka 2004 povolené len v dvoch členských štátoch, ďalších jedenásť členských štátov odvtedy zmenilo právnu úpravu v tomto zmysle, pričom manželstvo osôb rovnakého pohlavia bude možné aj v Rakúsku najneskôr od 1. januára 2019³⁷. Toto právne uznanie manželstva osôb rovnakého pohlavia je len vyjadrením všeobecného spoločenského vývoja v súvislosti s touto otázkou. Potvrdzujú to štatistické prieskumy³⁸ a svedčí o tom aj povolenie manželstva osôb rovnakého pohlavia prostredníctvom referenda v Írsku.³⁹ Hoci

31 Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl vo veci Haralambidis (C-270/13, EU:C:2014:1358, bod 52).

32 Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Szpunar vo veci McCarthy a i. (C-202/13, EU:C:2014:345, bod 63).

33 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Tesauro vo veci P./S. (C-13/94, EU:C:1995:444, bod 9).

34 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Geelhoed vo veci Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2001:385, bod 20).

35 Pozri rozsudok zo 6. októbra 1982, Cilfit a i. (283/81, EU:C:1982:335, bod 20).

36 Bod 34, kurzívou zvýraznil generálny advokát.

37 Rozsudkom zo 4. decembra 2017 (G 258-259/2017-9) rakúsky ústavný súd zrušil ustanovenia Občianskeho zákonníka, ktoré obmedzovali právo na manželstvo na dvojicu odlišného pohlavia, a okrem toho rozhodol, že s výnimkou zásahu normotvorcu pred týmto dátumom bude manželstvo osôb rovnakého pohlavia možné od 1. januára 2019. Členskými štátmi, ktoré už zmenili svoju právnu úpravu, sú – v chronologickom poradí – Holandské kráľovstvo, Belgické kráľovstvo, Španielske kráľovstvo, Švédske kráľovstvo, Portugalská republika, Dánske kráľovstvo, Francúzska republika, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie (s výnimkou Severného Írska), Luxemburské veľkovojevodstvo, Írsko, Fínska republika, Spolková republika Nemecko a Maltská republika.

38 Zatiaľ čo 44 % opýtaných obyvateľov členských štátov sa v priebehu roku 2006 vyslovilo v prospech manželstva osôb rovnakého pohlavia (pozri Standard Eurobarometer 66, jeseň 2006, s. 43), toto číslo sa po menej ako desiatich rokoch zvýšilo na 61 % (pozri Special Eurobarometer 437, „Discrimination in the EU in 2015“, s. 12).

39 V referende konanom 22. mája 2015 bola Írom položená otázka, či sa má zmeniť ústava tak, aby stanovovala, že manželstvo môžu v súlade so zákonom uzavrieť dve osoby bez rozlišovania založeného na pohlaví. Z 1 935 907 hlasujúcich hlasovalo v prospech tohto návrhu 1 201 607, teda 62,07 % (pozri výsledky zverejnené v Iris Oifigiúil z 26. mája 2015, č. 42, s. 1067 až 1069: www.irisofiigiuil.ie/archive/2015/may/Ir260515.PDF).

v tejto oblasti stále existujú názorové odlišnosti, a to aj v rámci Únie⁴⁰, tento vývoj je súčasťou všeobecného smerovania. Tento typ manželstva totiž už existuje na všetkých kontinentoch.⁴¹ Nejde teda o skutočnosť spojenú s konkrétnou kultúrou alebo konkrétnymi dejinami, ale táto skutočnosť naopak zodpovedá všeobecnému uznaniu plurality rodín.⁴²

2) O základných právach spojených s pojmom „manželský partner“

59. Pojem „manželský partner“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 je nevyhnutne spojený s rodinným životom, a teda aj s ochranou rodinného života, ktorá vyplýva z článku 7 Charty. Pri kontextovom výklade preto treba vziať do úvahy rozsah tohto článku.⁴³ V tejto súvislosti nemožno opomenúť vývoj judikatúry ESLP.

60. Podľa článku 52 ods. 3 Charty je totiž zmysel a rozsah práv, ktoré zodpovedajú právam zaručeným v EDLP, rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v uvedenom dohovore. Podľa vysvetliviek k Charte – na ktoré musia „súdy Únie... náležite prihliadať“⁴⁴ – pritom práva zaručené v článku 7 Charty zodpovedajú právam zaručeným v článku 8 EDLP. Práva zaručené v článku 7 Charty majú teda rovnaký zmysel a rozsah ako práva zaručené v článku 8 EDLP.⁴⁵

61. Judikatúra ESLP týkajúca sa článku 8 EDLP pritom zaznamenala podstatný vývoj.

⁴⁰ Na rozdiel od Írska bolo manželstvo osôb rovnakého pohlavia napríklad prostredníctvom referenda zamietnuté v Chorvátsku 1. decembra 2013.

⁴¹ Pokiaľ sa nemýlim, manželstvo osôb rovnakého pohlavia bolo doteraz povolené prostredníctvom právneho predpisu aspoň v Kanade (Civil Marriage Act, S.C. 2005, c. 33); na Novom Zélande [Marriage (Definition of Marriage) Amendment Act 2013, 2013 N° 20]; v Južnej Afrike (Civil Union Act, 2006, Act N° 17 of 2006); v Argentíne [Ley 26.618 (Ley de Matrimonio Igualitario)]; v Uruguaji (Ley N° 19.075, Matrimonio Igualitario) a tiež v Brazílii (Resolução n° 175, de 14 de maio de 2013 do Conselho Nacional de Justiça) a prostredníctvom judikatúry v Mexiku (rozsudok Najvyššieho súdu č. 155/2015 z 3. júna 2015), v Spojených štátoch [rozsudok Najvyššieho súdu z 26. júna 2015, Obergefell et al. v. Hodges, Director, Ohio Department of Health, et al, 576 U.S. (2015)], v Kolumbii (rozsudok Ústavného súdu SU-214/16 z 28. apríla 2016, vec T 4167863 AC) a tiež v Taiwane [rozsudok Ústavného súdu Čínskej republiky (Taiwan) z 24. mája 2017, J.Y. Interpretation N° 748, vydaný vo veci spojených návrhov Huei-Tai-12674 a Huei-Tai-12771].

⁴² Okrem trinástich členských štátov, ktoré legalizovali manželstvo osôb rovnakého pohlavia, v ďalších deviatich členských štátoch existuje registrované partnerstvo, ktoré môžu uzavrieť dvojice rovnakého pohlavia. Sú nimi Česká republika, Estónska republika, Helénska republika, Chorvátska republika, Talianska republika, Cyperská republika, Maďarsko, Rakúska republika (ako už bolo uvedené, manželstvo osôb rovnakého pohlavia tu bude povolené najneskôr od 1. januára 2019) a Slovenská republika. Napriek pozitívnej povinnosti poskytnúť dvojiciam rovnakého pohlavia možnosť dosiahnuť právne uznanie a právnu ochranu svojho partnerstva, ktorá vyplýva z článku 8 EDLP – a teda aj z článku 7 Charty [pozri rozsudok ESLP z 21. júla 2015, Oliari a i. v. Taliansko (CE:ECHR:2015:0721JUD001876611, bod 185)] –, v šiestich členských štátoch (Bulharská republika, Litovská republika, Lotyšská republika, Poľská republika, Rumunsko a Slovenská republika) neexistuje nijaká forma úradného právneho uznania dvojíc rovnakého pohlavia.

⁴³ V odôvodnení 31 smernice 2004/38 sa výslovne pripomína, že táto smernica rešpektuje základné práva a slobody uznané Chartou. Vnútroštátny súd sa tiež odvoláva na články 9 (Právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu), 21 (Nediskriminácia) a 45 (Sloboda pohybu a pobytu) Charty. Domnievam sa, že článok 9 Charty nie je relevantný. Po prvé totiž v časti vysvetliviek k Charte základných práv (Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 17) venovanej tomtu článku sa uvádza, že hoci „[z]nenie tohto článku sa modernizovalo [v porovnaní s článkom 12 EDLP] tak, aby sa vzťahovalo aj na prípady, v ktorých vnútroštátne právne predpisy uznávajú iné spôsoby založenia rodiny ako manželstvo[, t]ento článok nezakazuje ani neukladá priznanie postavenia manželstva väzkom medzi ľuďmi rovnakého pohlavia“ (kurzívou zvýraznil generálny advokát). Slobodu členských štátov v tomto smere potvrdzuje judikatúra Súdneho dvora [pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. novembra 2016, Parris (C-443/15, EÚ:C:2016:897, bod 59)] a ESLP [pozri najmä rozsudok ESLP z 9. júna 2016, Chapin a Charpentier v. Francúzsko (CE:ECHR:2016:0609JUD004018307, body 38 a 39)]. Po druhé páni Coman a Hamilton v prejednávanej veci uplatnili toto právo v Belgicku. Sloboda pohybu zakotvená v článku 45 Charty je zasa spresnená v smernici 2004/38. Vplyv tohto práva na výklad pojmu „manželský partner“ preskúmam pri rozbere cieľa sledovaného smernicou 2004/38.

⁴⁴ Článok 52 ods. 7 Charty.

⁴⁵ Pozri v tomto zmysle vysvetlivky k Charte základných práv, „Vysvetlivky k článku 7 – Rešpektovanie súkromného a rodinného života“ (Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 20).

62. Hoci totiž ESLP sústavne potvrdzuje slobodu štátov umožniť osobám rovnakého pohlavia uzavrieť manželstvo,⁴⁶ začiatkom druhého desaťročia tohto storočia konštatoval, že je „neprirodzené naďalej sa domnievať, že – na rozdiel od dvojice odlišného pohlavia – dvojica rovnakého pohlavia nemôže mať ‚rodinný život‘ na účely článku 8 [EDLP]“⁴⁷. Odvtedy bol tento výklad viackrát potvrdený.⁴⁸ ESLP tiež potvrdil, že článok 8 EDLP ukladá štátom povinnosť poskytnúť dvojiciam rovnakého pohlavia možnosť dosiahnuť právne uznanie a právnu ochranu svojho partnerstva.⁴⁹

63. Vplyv tohto vývoja v chápaní rodinného života na právo pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín je nesporný. Hoci totiž článok 8 EDLP nestanovuje všeobecnú povinnosť súhlasiť s usadením sa manželských partnerov, ktorí sú cudzími štátnymi príslušníkmi, alebo povoliť zlúčenie rodiny na území zmluvného štátu, rozhodnutia vydané štátmi v oblasti prisťahovalectva môžu v určitých prípadoch predstavovať zásah do výkonu práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života chráneného v článku 8 EDLP.⁵⁰ Je to tak najmä vtedy, keď dotknuté osoby majú v hostiteľskom štáte dostatočne silné osobné alebo rodinné väzby, ktoré môžu byť v prípade uplatnenia predmetného opatrenia vážne narušené.⁵¹

64. Podľa ESLP pritom síce „ochrana tradičnej rodiny môž[e] za určitých okolností predstavovať legitímny cieľ..., no [ESLP] sa domnieva, že v predmetnej oblasti, ktorá sa týka udelenia povolenia na pobyt z rodinných dôvodov zahraničnému partnerovi rovnakého pohlavia, táto ochrana nemôže predstavovať ‚mimoriadne vážny a presvedčivý‘ dôvod, ktorý by mohol za okolností prejednávaneho prípadu odôvodniť diskrimináciu založenú na sexuálnej orientácii“.⁵²

65. Dokonca sa zdá, že ESLP sa prikláňa k názoru, že rozdielne zaobchádzanie, ktoré je založené jedine – *alebo v rozhodujúcej miere* – na úvahách týkajúcich sa sexuálnej orientácie sťažovateľa, je z pohľadu EDLP jednoducho neprijateľné.⁵³ Podobný názor vyjadril v inom kontexte generálny advokát Jääskinen. Domnieval sa totiž, že je „zrejmé, že cieľ smerujúci k ochrane manželstva alebo rodiny nemôže legitimizovať diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie [lebo] je ťažké predstaviť si príčinnú súvislosť, ktorá by mohla spojiť tento typ diskriminácie, ako prostriedok a ochranu manželstva ako pozitívny efekt, ktorý by z nej mať vyplývať“.⁵⁴

66. Z tohto vývoja práva na rešpektovanie rodinného života preto podľa môjho názoru vyplýva výklad pojmu „manželský partner“, ktorý je nevyhnutne nezávislý od pohlavia dotknutých osôb, pokiaľ je tento výklad obmedzený na rozsah pôsobnosti smernice 2004/38.

46 Pokiaľ ide o nedávne potvrdenie a pripomenutie skoršej judikatúry, pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 9. júna 2016, Chapin a Charpentier v. Francúzsko (CE:ECHR:2016:0609JUD004018307, body 38 a 39 – pokiaľ ide o článok 12 EDLP – a bod 48 – pokiaľ ide o článok 8 v spojení s článkom 14 EDLP, ktorý zakazuje diskrimináciu).

47 Rozsudok ESLP z 24. júna 2010, Schalk a Kopf v. Rakúsko (CE:ECHR:2010:0624JUD003014104, bod 94).

48 Pozri v tomto zmysle rozsudky ESLP zo 7. novembra 2013, Vallianatos a i. v. Grécko (CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, bod 73); z 23. februára 2016, Pajić v. Chorvátsko (CE:ECHR:2016:0223JUD006845313, bod 64); zo 14. júna 2016, Aldeguer Tomás v. Španielsko (CE:ECHR:2016:0614JUD003521409, bod 75), ako aj z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 58).

49 Pozri rozsudok ESLP z 21. júla 2015, Oliari a i. v. Taliansko (CE:ECHR:2015:0721JUD001876611, bod 185).

50 Pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 56).

51 Pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 56).

52 Rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 93). Pokiaľ ide o neexistenciu „vážneho a presvedčivého dôvodu“, vrátane ochrany rodiny „v tradičnom zmysle tohto pojmu“, na odôvodnenie rozdielného zaobchádzania založeného na sexuálnej orientácii, pozri tiež rozsudok ESLP zo 7. novembra 2013, Vallianatos a i. v. Grécko (CE:ECHR:2013:1107JUD002938109). V tomto poslednom uvedenom prípade išlo o vyňatie dvojíc rovnakého pohlavia z pôsobnosti zákona o registrovanom partnerstve, a to napriek tomu, že Helénska republika neponúkala týmto dvojiciam – na rozdiel od dvojíc odlišného pohlavia – žiadne iné oficiálne právne uznanie.

53 Pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 23. februára 2016, Pajić v. Chorvátsko (CE:ECHR:2016:0223JUD006845313, body 59 a 84), a rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 89).

54 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jääskinen vo veci Römer (C-147/08, EU:C:2010:425, bod 175).

67. Tento výklad totiž optimálne zaručuje rešpektovanie rodinného života zaručené v článku 7 Charty a zároveň necháva členským štátom slobodu povoliť alebo nepovoliť manželstvo osôb rovnakého pohlavia. Naproti tomu opačný výklad by predstavoval rozdielne zaobchádzanie s manželmi podľa toho, či ide o manželov rovnakého alebo odlišného pohlavia, lebo žiadny členský štát nezakazuje manželstvo osôb odlišného pohlavia. Také rozdielne zaobchádzanie založené na sexuálnej orientácii by bolo neprijateľné z hľadiska smernice 2004/38, ako aj Charty tak, ako sa má vykladať so zreteľom na EDLP.

c) O ciele sledovanom smernicou 2004/38

68. Cieľ sledovaný smernicou 2004/38 tiež podporuje výklad pojmu „manželský partner“ bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.

69. Z ustálenej judikatúry totiž vyplýva, že cieľom smernice 2004/38 je zjednodušiť výkon základného a individuálneho práva voľne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov, ktoré je občanom Únie priamo priznané článkom 21 ods. 1 ZFEÚ, a posilniť toto právo.⁵⁵

70. Tieto ciele je spomenutý už v odôvodnení 1 smernice 2004/38. V odôvodnení 2 sa ďalej uvádza, že voľný pohyb osôb predstavuje jednu zo základných slobôd vnútorného trhu, ktorá je navyše zakotvená v článku 45 Charty.

71. Okrem toho odôvodnenie 5 smernice 2004/38 zdôrazňuje, že právo všetkých občanov Únie voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov by sa malo, ak sa má uplatňovať podľa objektívnych podmienok slobody a dôstojnosti, udeliť tiež ich rodinným príslušníkom bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť.⁵⁶ Ako totiž Súdny dvor viackrát konštatoval, ak by občania Únie nemohli viesť v hostiteľskom členskom štáte bežný rodinný život, bol by tým vážne ohrozený výkon slobôd, ktoré im zaručuje Zmluva.⁵⁷

72. Ako som pripomenul pri skúmaní uplatniteľnosti smernice 2004/38 na prejednávany prípad, občania Únie by mohli byť odradení od odchodu z členského štátu, ktorého sú štátni príslušníci, a od usadenia sa na území iného členského štátu, ak by nemali istotu, že po svojom návrate do svojho členského štátu pôvodu budú môcť naďalej pokračovať v prípadne začatom rodinnom živote, ktorý mohol vzniknúť svadbou alebo zlúčením rodiny v hostiteľskom členskom štáte.⁵⁸

73. Vzhľadom na tieto ciele Súdny dvor opakovane rozhodol, že ustanovenia smernice 2004/38 nemožno vykladať reštriktívne a v žiadnom prípade ich nemožno zbaviť ich potrebného účinku.⁵⁹ Súdny dvor dokonca uznal, že tu ide o zásadu, podľa ktorej „sa ustanovenia, ktoré tak ako smernica 2004/38 zakotvujú slobodu pohybu občanov Únie, čo patrí medzi základy Únie, majú vykladať široko“.⁶⁰

⁵⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 82); z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 35); z 18. decembra 2014, McCarthy a i. (C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 31), ako aj zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 31).

⁵⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 18. decembra 2014, McCarthy a i. (C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 33), a zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 31).

⁵⁷ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 62), a – pred smernicou 2004/38 – rozsudok z 11. júla 2002, Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, body 38 a 39).

⁵⁸ Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 7. júla 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, body 19, 20 a 23); z 11. júla 2002, Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, bod 38); z 11. decembra 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, body 35 a 36); z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 64); z 8. novembra 2012, Lida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 70), ako aj z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 46).

⁵⁹ Pozri rozsudky z 25. júla 2008, Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84), a z 18. decembra 2014, McCarthy a i. (C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 32).

⁶⁰ Rozsudok zo 16. januára 2014, Reyes (C-423/12, EU:C:2014:16, bod 23). Pokiaľ ide o uplatnenie tejto zásady na predpisy, ktoré predchádzali smernici 2004/38, pozri rozsudky zo 17. septembra 2002, Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 74), a z 11. decembra 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, bod 43).

74. Ak teda existuje výklad pojmu „manželský partner“, ktorý obmedzuje rozsah pôsobnosti smernice 2004/38, a iný výklad, ktorý v súlade so znením a kontextom vykladaného ustanovenia umožňuje voľný pohyb väčšieho počtu občanov, treba použiť druhý uvedený výklad.

75. Toto rozhodnutie týkajúce sa výkladu je odôvodnené tým skôr, že zodpovedá ďalšiemu cieľu smernice 2004/38, ktorý je uvedený v odôvodnení 31 tejto smernice, podľa ktorého majú členské štáty vykonať smernicu 2004/38 „bez rozlišovania medzi [oprávnenými osobami podľa] tejto smernice na takom základe, ako je... sexuálna orientácia“. Definícia pojmu „manželský partner“, ktorá by bola obmedzená na manželstvo osôb odlišného pohlavia, by pritom nevyhnutne viedla k prípadom diskriminácie založenej na sexuálnej orientácii.⁶¹

76. Napokon výklad pojmu „manželský partner“ bez ohľadu na pohlavie dotknutých osôb tiež môže zabezpečiť vysokú úroveň právnej istoty a transparentnosti, lebo občan Únie, ktorý v súlade so zákonom uzavrel manželstvo, vie, že jeho manžel bude – bez ohľadu na jeho pohlavie – v ďalších 27 členských štátoch Únie považovaný za jeho manželského partnera v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38.⁶²

3. Predbežný záver

77. Z gramatického, kontextového a teleologického výkladu pojmu „manželský partner“ použitého v článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 vyplýva, že tento pojem sa má vykladať autonómne a bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.⁶³

78. V prvom rade z jednotného uplatňovania práva Únie a zásady rovnosti vyplýva, že znenie ustanovenia práva Únie, ktoré nie je vymedzené a ktoré neobsahuje nijaký výslovný odkaz na právo členských štátov s cieľom určiť jeho zmysel a rozsah pôsobnosti, si vyžaduje autonómny a jednotný výklad v celej únii.

79. Okrem toho, hoci štruktúra článku 2 bodu 2 smernice 2004/38 v spojení s článkom 3 ods. 2 písm. b) tejto smernice vyžaduje, aby bol pojem „manželský partner“ spojený s manželstvom, normotvorca si – v zostávajúcej časti – zámerne vybral neutrálny, inak nespresnený pojem.

80. Napokon tak z vývoja európskej spoločnosti – o ktorom svedčí počet právnych úprav, ktoré povoľujú manželstvo osôb rovnakého pohlavia, a súčasná definícia rodinného života v zmysle článku 7 Charty –, ako aj z cieľov smernice 2004/38 – spočívajúcich v umožnení voľného pohybu občanov Únie pri rešpektovaní ich sexuálnej orientácie – vyplýva výklad pojmu „manželský partner“ bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.⁶⁴

61 Pozri v tomto zmysle TITSHAW, S.: Same-sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret „Spouse“ in the EU Family Migration Directives. In: *Bodson University International Law Journal*, 2016, roč. 34:45, s. 45 až 112, najmä s. 106.

62 Pokiaľ ide o príklad zohľadnenia právnej istoty a transparentnosti pri výklade ustanovenia smernice 2004/38, pozri rozsudky z 15. septembra 2015, Alimanovic (C-67/14, EU:C:2015:597, bod 61), a z 25. februára 2016, García-Nieto a i. (C-299/14, EU:C:2016:114, bod 49).

63 Pozri v tomto zmysle TITSHAW, S.: Same-sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret „Spouse“ in the EU Family Migration Directives. In: *Bodson University International Law Journal*, 2016, roč. 34:45, s. 45 až 112, najmä s. 83 a 111.

64 Vplyv voľného pohybu, práva na rešpektovanie rodinného života a zákazu diskriminácie na pojem „manželský partner“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 je pri analýze právnej náuky vo všeobecnosti rozhodujúci. Záver, ku ktorému dospeli autori, ktorých diela som si prezrel, je podobný môjmu záveru. Pozri najmä TRYFONIDOU, A.: EU Free Movement Law and the Legal Recognition of Same-Sex Relationships: the Case for Mutual Recognition. In: *Columbia Journal of European Law*, 2015, roč. 21, s. 195 až 248; BELL, CH., BAČIĆ SELANEC, N.: Who is a „spouse“ under the Citizens' Rights Directive? The prospect of mutual recognition of same-sex marriages in the EU. In: *European Law Review*, 2016, roč. 41, č. 5, s. 655 až 686; BORG-BARTHET, J.: The Principled Imperative to Recognise Same-Sex Unions in the EU. In: *Journal of Private International Law*, 2012, zv. 8, č. 2, s. 359 až 388; ako aj BONINI BARALDI, M.: EU Family Policies Between Domestic „Good Old Values“ and Fundamental Rights: The Case of Same-Sex Families. In: *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 517 až 551.

C. O druhej prejudiciálnej otázke

81. Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či článok 3 ods. 1 a článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty vyžadujú, aby hostiteľský členský štát priznal manželskému partnerovi občana Európskej únie rovnakého pohlavia právo pobytu na svojom území na obdobie dlhšie ako tri mesiace.

82. Článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 je jednoznačný: právo občana Únie na pobyt na území iného členského štátu počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace sa vzťahuje na jeho manželského partnera, štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý tohto občana sprevádza alebo sa k nemu pripája v hostiteľskom členskom štáte, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v článku 7 ods. 1 písm. a), b) alebo c) smernice 2004/38.

83. Ide teda o automatické právo. Článok 3 ods. 2 smernice 2004/38 to potvrdzuje.

84. Ako totiž konštatoval Súdny dvor, „zo znenia článku 3 ods. 2 smernice 2004/38, aj z jej všeobecného systému vyplýva, že zákonodarcovia Únie zaviedli rozlíšenie medzi rodinnými príslušníkmi občana Únie definovanými v článku 2 bode 2 smernice 2004/38, ktorí za podmienok uvedených v tejto smernici požívajú právo na vstup a pobyt v hostiteľskom členskom štáte uvedeného občana, a ostatnými rodinnými príslušníkmi uvedenými v článku 3 ods. 2 prvom pododseku písm. a) [tejto] smernice, pričom tento členský štát je povinný jedine uľahčiť ich vstup a pobyt“⁶⁵.

85. Ako však bolo uvedené vyššie, v rámci konania vo veci samej sa pán Hamilton nemôže dovolávať smernice 2004/38 vo svoj prospech, lebo jej ustanovenia neumožňujú založiť odvodené právo na pobyt pre štátnych príslušníkov tretích štátov, rodinných príslušníkov občana Únie, v členskom štáte, ktorého je tento občan štátnym príslušníkom.⁶⁶

86. Pán Hamilton by však mal v zásade požívať odvodené právo na pobyt založené na článku 21 ods. 1 ZFEÚ, pričom by sa mala na neho analogicky uplatniť smernica 2004/38.⁶⁷

87. Za týchto okolností by v súlade s judikatúrou Súdneho dvora podmienky priznania odvodeného práva na pobyt uplatniteľné v členskom štáte pôvodu jeho manželského partnera nemali byť v zásade prísnejšie ako podmienky stanovené uvedenou smernicou, ak by sa nachádzal v situácii, keď by jeho manželský partner vykonal svoje právo na voľný pohyb a usadil by sa v inom členskom štáte, než je členský štát, ktorého je štátnym príslušníkom.⁶⁸

88. Pri analogickom uplatnení smernice 2004/38 by konkrétne podmienky priznania práva pobytu na obdobie dlhšie ako tri mesiace štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, manželskému partnerovi občana Únie rovnakého pohlavia, nemali byť v zásade prísnejšie ako podmienky stanovené v článku 7 ods. 2 tej istej smernice.

D. O tretej a štvrtej prejudiciálnej otázke

89. Tretia a štvrtá otázka, ktoré položil vnútroštátny súd, vznikajú len v prípade, ak by sa mal pojem „manželský partner“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38 vykladať tak, že sa týka len dvojíc odlišného pohlavia spojených manželským zväzkom.

⁶⁵ Rozsudok z 5. septembra 2012, Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:519, bod 19).

⁶⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 37). Pozri tiež rozsudky z 10. mája 2017, Chavez-Vilchez a i. (C-133/15, EU:C:2017:354, bod 53), a zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 33).

⁶⁷ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, body 50 a 61); z 10. mája 2017, Chavez-Vilchez a i. (C-133/15, EU:C:2017:354, body 54 a 55), ako aj zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, body 46 a 61). Pozri tiež úvahy uvedené v oddiele V časti A týchto návrhov, nazvanej „O uplatniteľnosti smernice 2004/38“.

⁶⁸ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. marca 2014, O. a B. (C-456/12, EU:C:2014:135, bod 61).

90. Keďže tento záver podľa môjho názoru odporuje zneniu a kontextu predmetného ustanovenia, ako aj cieľom sledovaným smernicou 2004/38, nemalo by byť potrebné odpovedať na uvedené otázky. Pre úplnosť ich však stručne preskúmam. Navyše ich možno preskúmať spoločne.

91. Svojou treťou a štvrtou otázkou sa totiž vnútroštátny súd v podstate pýta, či štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade s právom iného členského štátu, ako je hostiteľský štát, možno v prípade, ak sa nepovažuje za „manželského partnera“ v zmysle smernice 2004/38, označiť za „iného rodinného príslušníka“ alebo za „partnera, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený“ podľa článku 3 ods. 2 písm. a) alebo b) uvedenej smernice, a aké dôsledky vyplývajú z tohto prípadného označenia.

92. Ako som vysvetlil vyššie, v súčasnosti je neprirodzené domnievať sa, že dvojica rovnakého pohlavia nemôže mať rodinný život v zmysle článku 7 Charty.⁶⁹

93. Je teda isté, že štátny príslušník tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade s právom niektorého členského štátu, môže patriť do pôsobnosti článku 3 ods. 2 smernice 2004/38 ako „iný rodinný príslušník“ alebo ako partner, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený.

94. Z rozsudku z 5. septembra 2012, Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:519), však vyplýva, že článok 3 ods. 2 smernice 2004/38 neukladá členským štátom povinnosť priznať právo na vstup a pobyt osobám, ktoré patria do pôsobnosti tohto ustanovenia. Ukladá im len povinnosť, aby v porovnaní so žiadosťami o vstup a pobyt ostatných občanov tretích štátov určitým spôsobom zvýhodnili žiadosti podané osobami, ktoré patria do jeho pôsobnosti.⁷⁰

95. Súdny dvor spresnil, že členské štáty musia na účel splnenia tejto povinnosti „v súlade s článkom 3 ods. 2 druhým pododsekom smernice 2004/38 upraviť možnosť, aby rozhodnutia o žiadostiach osôb uvedených v odseku 2 prvom pododseku toho istého článku boli vydané na základe podrobného preskúmania ich osobnej situácie a v prípade zamietnutia, boli dané rozhodnutia odôvodnené“.⁷¹

96. Súdny dvor tiež konštatoval, že členské štáty majú „širokú mieru voľnej úvahy pri výbere faktorov, ktoré sa musia zohľadniť [, pričom platí, že] hostiteľský členský štát [musí] dbať o to, aby jeho právne predpisy zahrnovali kritériá, ktoré budú v súlade s obvyklým zmyslom slova „umožní“..., a nezbavovali toto ustanovenie jeho potrebného účinku“.⁷²

97. Domnievam sa však, že v prípade, ktorý opisuje vnútroštátny súd, musí byť táto miera voľnej úvahy znížená.

98. Po prvé zamietnutie žiadosti o vstup a pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade s právom niektorého členského štátu, nemôže byť založené výlučne alebo v rozhodujúcej miere na jeho sexuálnej orientácii, lebo inak by bolo v rozpore s článkami 7 a 21 Charty.⁷³ V tejto súvislosti „[s]íce ochrana tradičnej rodiny môže za určitých okolností predstavovať legitímny cieľ z hľadiska článku 14 [EDLP, ktorý zakazuje

69 Pozri úvahy uvedené v oddiele V časti B bode 2 písm. b) týchto návrhov, nazvanom „O základných právach spojených s pojmom „manželský partner““.

70 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. septembra 2012, Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:519, bod 21).

71 Rozsudok z 5. septembra 2012, Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:519, body 22 a 26).

72 Rozsudok z 5. septembra 2012, Rahman a i. (C-83/11, EU:C:2012:519, body 24 a 26).

73 Pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 23. februára 2016, Pajić v. Chorvátsko (CE:ECHR:2016:0223JUD006845313, body 59 a 84), ako aj rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 89).

diskrimináciu, no ESLP] sa domnieva, že v predmetnej oblasti, ktorá sa týka udelenia povolenia na pobyt z rodinných dôvodov zahraničnému partnerovi rovnakého pohlavia, táto ochrana nemôže predstavovať „mimoriadne vážny a presvedčivý dôvod, ktorý by mohol za okolností prejednávaneho prípadu odôvodniť diskrimináciu založenú na sexuálnej orientácii“⁷⁴.

99. Po druhé povinnosť umožniť vstup a pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým tento občan uzavrel manželstvo, je ešte závažnejšia a miera voľnej úvahy je ešte menšia, ak členský štát nepovoľuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia a ani neposkytuje dvojiciam rovnakého pohlavia možnosť uzavrieť registrované partnerstvo. Z článku 8 EDLP – a teda aj z článku 7 Charty – totiž vyplýva pozitívna povinnosť poskytnúť týmto osobám, tak ako heterosexuálom, možnosť dosiahnuť právne uznanie a právnu ochranu svojho partnerstva.⁷⁵ Udelenie povolenia na pobyt manželskému partnerovi občana Únie je pritom minimálnym uznaním a zárukou, ktoré im možno poskytnúť.

VI. Návrh

100. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré mu položil Curtea Constituțională (Ústavný súd, Rumunsko), takto:

1. Článok 2 bod 2 písm. a) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „manželský partner“ sa vzťahuje na štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Európskej únie, s ktorým tento občan uzavrel manželstvo.
2. Článok 3 ods. 1 a článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 sa majú vykladať v tom zmysle, že manželský partner občana Únie rovnakého pohlavia, ktorý sprevádza uvedeného občana na území iného členského štátu, má v tomto členskom štáte právo pobytu na viac ako tri mesiace, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v článku 7 ods. 1 písm. a), b) alebo c) tejto smernice.

Článok 21 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že v situácii, keď občan Únie začal alebo prehľbil rodinný život so štátnym príslušníkom tretieho štátu počas stáleho pobytu v inom členskom štáte, ako je členský štát, ktorého je štátnym príslušníkom, analogicky sa uplatnia ustanovenia smernice 2004/38, keď sa uvedený občan Únie vráti so svojím rodinným príslušníkom do svojho členského štátu pôvodu. V tomto prípade by podmienky priznania práva pobytu na obdobie dlhšie ako tri mesiace štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, manželskému partnerovi občana Únie rovnakého pohlavia, nemali byť v zásade prísnejšie ako podmienky stanovené v článku 7 ods. 2 smernice 2004/38.

3. Článok 3 ods. 2 smernice 2004/38 sa má vykladať v tom zmysle, že sa môže uplatniť na situáciu štátneho príslušníka tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občana Únie, s ktorým tento občan uzavrel manželstvo v súlade s právom niektorého členského štátu, či už ako na „iné rodinného príslušníka“ alebo ako na „partnera, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený“.
4. Článok 3 ods. 2 smernice 2004/38 sa má vykladať v tom zmysle, že

⁷⁴ Rozsudok ESLP z 30. júna 2016, Taddeucci a McCall v. Taliansko (CE:ECHR:2016:0630JUD005136209, bod 93; kurzívou zvýraznil generálny advokát).

⁷⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudok ESLP z 21. júla 2015, Oliari a i. v. Taliansko (CE:ECHR:2015:0721JUD001876611, bod 185).

- neukladá členským štátom povinnosť priznať právo pobytu na svojom území na obdobie dlhšie ako tri mesiace štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, ktorý v súlade so zákonom uzavrel manželstvo s občanom Únie rovnakého pohlavia,
- členské štáty však musia dbať o to, aby ich právne predpisy zahrnovali kritériá, ktoré umožnia, aby rozhodnutie o žiadosti o vstup a pobyt uvedeného štátneho príslušníka bolo vydané na základe podrobného preskúmania jeho osobnej situácie a v prípade zamietnutia bolo odôvodnené,
- hoci členské štáty majú pri výbere uvedených kritérií širokú mieru voľnej úvahy, tieto kritériá musia byť v súlade s obvyklým zmyslom slova „umožní“ a nesmú zbavovať toto ustanovenie jeho potrebného účinku a
- zamietnutie žiadosti o vstup a pobyt nemôže byť v žiadnom prípade založené na sexuálnej orientácii dotknutej osoby.